

Otto Schier¹

Přelom 19. a 20. století znamenal ve vývoji myšlení o muzejním fenoménu zásadní předěl. Ona „Belle Époque“ do něj vnesla nové impulsy často akcentující problematiku edukace laických návštěvníků a formy a způsoby zprostředkování sbírek. Jako význačná platforma pro intenzivní výměnu názorů se etablovala některá dodnes vycházející periodika (např. *Museums Journal*, *Museumskunde*) a postupně i některé národní profesní organizace muzejních pracovníků (Velká Británie, Rakousko-Uhersko, USA).² Signifikantní se pro toto období stalo také zintenzivnění spolupráce na mezinárodním poli, jejímž vyvrcholením se stalo založení *Svazu muzejních zaměstnanců na obranu proti padělání a nekalému obchodnímu jednání* (Association of Museum Workers in Defence Against Counterfeiting and Unfair Trade Practices) v roce 1898.³ Jako velmi silná a progresivní se ukazovala především početná skupina německých muzejníků (např. Alfred Lichtwark, Wilhelm von Bode, Hugo von Tschudi, Justus Brinckmann, Karl Möbius či Oskar von Miller),⁴ která dokázala výrazně ovlivnit vnímání problematiky muzejnictví nejen ve středoevropském prostoru, ale uznání dosáhla i za jeho hranicemi, včetně zemí nacházejících se za Atlantickým oceánem. Výjimkou nebyla ani oblast tehdejších českých zemí. Právě místní Němci hojně využívali tradiční kulturní výměnu s Německým císařstvím a někteří z nich se aktivně zapojili do probíhajících diskuzí. Nejvýraznější osobností se v tomto směru bez pochyby stal v muzeologické literatuře zmiňovaný Julius Leisching,⁵ v kontaktu s reformním prostředím však zůstávali i mnozí další

---

¹ Pro účely tohoto medailonku byly využity následující, již dříve publikované texty: KIRSCH, Otakar. *(Po)zapomenutí nositelé paměti: německé muzejnictví na Moravě*. Brno: Paido, 2014, s. 179–182; JAGOŠOVÁ, Lucie a Otakar KIRSCH. *Muzejní profese a veřejnost 1: Nástin historie a současnosti vzájemných vztahů muzeí a jejich publika*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 15. Dostupný z [www: http://www.phil.muni.cz/plonedata/waom/knihy_oddeleni/muzejni_profese_a_veřejnost.pdf](http://www.phil.muni.cz/plonedata/waom/knihy_oddeleni/muzejni_profese_a_veřejnost.pdf).

² O vývoji muzejního fenoménu v tomto období z muzeologických pozic viz např. MAROEVIĆ, Ivo. *Introduction to Museology – The European Approach*. Munich: Müller-Straten, 1998, s. 77–79; WAIDACHER, Friedrich. *Průručka všeobecné muzeologie*. Bratislava: Slovenské národné múzeum, 1999, s. 70–73, 90–91.

³ O něm KIRSCH, Otakar. *Association of Museum Workers in Defence Against Counterfeiting and Unfair Trade Practices: Comments on the origins of organised meetings of museum workers on an international basis*. *Museologica Brunensia*, 2015, roč. 4, č. 2, s. 48–55.

⁴ O reformním hnutí v tehdejší Německu viz JOACHIMIDES, Alexis. *Die Museumsreformbewegung in Deutschland und die Entstehung des modernen Museums 1880–1940*. Dresden: Verlag der Kunst, 2001; stručné shrnutí problematiky též HARTUNG, Olaf. *Kleine deutsche Museumsgeschichte: von der Aufklärung bis zum frühen 20. Jahrhundert*. Köln-Weimar-Wien: Böhlau, 2010, s. 33–36, 41–42, 85–92.

⁵ Jako jeden z prvních na něj upozornil rakouský muzeolog Friedrich Waidacher. WAIDACHER, Friedrich. *Průručka všeobecné muzeologie*. Bratislava: Slovenské národné múzeum, 1999, s. 83. K Leischingově podílu na založení a vývoji prvních muzejních profesních organizací v tehdejší Předlitavsku též KIRSCH, Otakar. *Julius*

muzejní pracovníci. Byť jejich dílo vycházelo z lokálních podnětů, pronikaly do něj četné moderní a progresivní prvky ze zahraničí. Výsledkem byl specifický myšlenkový mix, jehož typickým představitelem se stal sekretář Františkova (dnešního Moravského zemského muzea) v Brně Otto Schier (1846–1922). Seznámení se s jeho základními myšlenkami je také hlavním cílem předloženého medailonu.

Vliv na výslednou podobu Schierových názorů úzce mělo jeho angažmá v nejstarší brněnské muzejní instituci, která patřila do specifické kategorie tzv. zemských muzeí.⁶ Bezprostřední motivací pro jejich formulování, ostatně stejně jako u jeho pražských kolegů Františka Palackého a Antonína Friče,⁷ se stala potřeba reorganizace ústavu v měnících se společenských poměrech. Jednalo se především o vyřešení komplikovaných vztahů obou zemských etnik (Češi a Němci) uvnitř muzea, kdy Schier jako sekretář této instituce musel reagovat na snahu českého živlu výraznějším způsobem proniknout do jeho vedení a pozměnit tak dosavadní sbírkovou politiku zaměřenou především na dokumentaci německého etnika.⁸ V jeho koncepci se však výrazně projeví i různé aktuální muzejní trendy, na něž bylo podle autora nutné v aktivitách muzea reagovat. Z jeho pohledu se jednalo hlavně o mohutný nástup etnografie a problematiky lidové kultury do oblasti muzejnictví (zde si Schier všímá i úspěchů českého národopisného muzejnictví⁹) a již zmiňovaná orientace na laické publikum. Důležitým inspiračním zdrojem se mu kromě četby odborné literatury staly také

Leisching a jeho podíl na organizaci muzejnictví v Předlitavsku. *Studia historica Brunensia*, 2010, roč. 57, č. 1, s. 15–29.

⁶ Tyto ústavy měly za úkol kompletní dokumentaci společenských a přírodních poměrů tehdejších správních jednotek – tzv. zemí. Ve sledovaném období se české země skládaly s celkem 3 těchto do značné míry autonomních celků – Čech, Moravy a Slezska, podobný systém fungoval i v Rakousku. Františkovo muzeum jako jedno z nejstarších těchto institucí vzniklo již v druhém desetiletí 19. století společně s ústavem v Grazu a Praze. Více viz RAFFLER, Marlies. *Museum – Spiegel der Nation? Zugänge zur Historischen Museologie am Beispiel der Genese von Landes- und Nationalmuseen in der Habsburgermonarchie*. Wien: Böhlau, 2007.

⁷ PALACKÝ, František. O účelích vlasteneckého muzea v Čechách. In ČECH, Leander (ed.). *Františka Palackého spisy drobné. Díl III. – podpisy aesthetické a literární*. Praha: Bursík a Kohout, 1903, s. 316–324. FRIČ, Antonín. Návrh k zřízení přírodnického Musea. *Časopis Musea Království českého*, 1865, roč. 39, s. 315–330.

⁸ O tehdejší situaci ve Františkově muzeu NEKUDA, Vladimír. *150 let Moravského muzea v Brně: stručný přehled historického vývoje*. Brno: Moravské museum, 1969, s. 28–32.

⁹ I když měl Schier patrně jisté povědomí o právě probíhajícím reformním hnutí českých vlastivědných muzeí, mezi jehož hlavní projevy patřilo pořádání muzejních sjezdů, realizace společných výstav (pro národopisné hnutí byla zásadní Národopisná výstava československá uskutečněná v roce 1895 v Praze) a vydávání periodik zaměřených na problematiku muzejnictví (Věstník československých muzeí a spolků archaeologických), v jeho textech se tento vliv nijak neprojevil. O problematice viz ŠPĚT, Jiří. *Přehled vývoje českého muzejnictví I. (do roku 1945)*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2003, s. 45–57.

návštěvy muzejních institucí v tehdejší Předlitavsku a na půdě již sjednoceného Německa,¹⁰ na jejichž základě mohl srovnat stav jejich sbírkového fondu a způsoby instalace. Je logické, že jednotlivá témata a pohledy do značné míry determinovaly Schierovy široké zájmy a intelektuální předpoklady, které značně přesahovaly jeho původní pozici učitele na jedné z brněnských měšťanských škol. V odborné rovině se zabýval filozofií, pedagogikou, matematikou a také historií, v jejímž rámci hrála podstatnou roli Schierova přímá zkušenost z prusko-rakouské války, která jej vedla k zájmu o vojenskou problematiku.¹¹

Finálním výsledkem Schierovy dlouhodobé výzkumné činnosti v oblasti muzejnictví pak byly dva články uveřejněné koncem 19. století v periodiku *Museum Franciscum Annales*,¹² které ve své době vzbudily mezi odbornou veřejností poměrně značnou pozornost a odezvu. Vedle nastínění zásadních problémů uvnitř muzea totiž brněnský muzejník své čtenáře zaujal svými neotřelými teoretickými přístupy, které se měly stát základním stavebním kamenem pro jejich následné úspěšné vyřešení. V jejich rámci byly využity nejen poznatky z odborné literatury, ale i ty, které byly založeny na empirii a podložené návštěvou hned několika zařízení podobného zaměření. Schierovy úvahy tak do značné míry směřovaly k obecným otázkám po smyslu a významu muzejní práce a společenského poslání muzejních institucí. Charakteristický pro ně byl silně filozofující podtext, silně ovlivněný zvláště hegelíanskými a darwinistickými koncepty.

Zásadním předpokladem, jak napravit stávající nevyhovující stav, se pro Schiera stalo užší sepětí muzea s celospolečenským děním. Zdůrazňoval, že potřeba odstranit některé zažité stereotypy vyvěrá především z aktuálních myšlenkových přístupů, které se začaly na Moravě prosazovat ve druhé polovině 19. století. K doposud převážně technicky a přírodovědně orientovaným příslušníkům společenských elit s definitivní platností pronikly a zakořenily nové duchovní proudy, zejména idea svobody a víra v neomezené možnosti lidského jedince.

¹⁰ Z nařízení kuratoria Františkova muzea Schier navštívil zemská muzea v Innsbrucku, Klagenfurtu, Linci, Praze, Štýrském Hradci a Národní muzeum v Mnichově. Schier, Otto: Über Landesmuseen. *Museum Franciscum Annales*, 1896, s. 325.

¹¹ K jeho nejvýznamnějším počínům v tomto ohledu patří článek Die Zernierung von Brünn durch die Preussen und Sachsen im Jahre 1742. *Zeitschrift des Deutschen Vereines für die Geschichte Mährens und Schlesiens*, 1909, roč. 13, č. 4, s. 297–354. Schier nijak nevybočoval z tehdejšího pozitivistického způsobu nazírání na minulost. Jeho systematicky rozčleněný text, v němž využil kromě úředních dokumentů i jeden pramen narativní, dodnes zůstává nejpodrobnějším popisem inkriminovaných vojenských událostí. Přehled jeho odborných článků viz SZEGEDA, Wilhelm (ed.). *Lebens- und Arbeitsbilder sudetendeutscher Lehrer*. Pohrlitz: Bezirkslehrerverein, 1932, s. 49.

¹² SCHIER, Otto. Über die Ausgestaltung des Francens-Museums zum Landes-Museum. *Museum Franciscum Annales*, 1895, (1), s. 1–18; Über Landesmuseen. *Museum Franciscum Annales*, 1896, (2), s. 325–342.

Právě ony měly mít za následek radikální proměnu dosavadního směřování muzejních institucí, jejichž ideového vedení se definitivně ujaly nešlechtické složky obyvatelstva. Tato skutečnost posléze v případě Františkova muzea umožnila prolomit úzkou profilaci ústavu, sledujícího dosud výhradně zájmy dosavadního zřizovatele (*C. k. Moravskoslezská hospodářská společnost pro zvelebení orby, přírodovědy a vlastivědy*), a namísto sbírání rarit a kuriozit nastolit v muzejní práci rovnoměrné zastoupení jednotlivých vědních disciplín zabývajících se výzkumem moravské země. Muzeum nicméně podle Schiera ani v jeho době stále nemohlo podat ucelený obraz dokumentované oblasti tak, aby mohlo nabídnout „*poučně uspořádané sbírky předmětů, které názorně přibližují přírodní poměry země a postupující kulturní rozvoj jejich obyvatel*“.¹³ Přesto jej z hlediska společenské potřeby výrazně preferoval před kvalitními (převážně uměleckými) soukromými sbírkami, jejichž předměty by mnohdy každému muzeu sloužily jako okrasa, nicméně zůstávaly očím širší veřejnosti převážně skryty. Kdyby však byly zpřístupněny návštěvníkům, přinesly by nesrovnatelně více prospěchu a potěšení.¹⁴

Samotná muzejní sbírka je pak pro Schiera přímým projevem emanace ducha, prostřednictvím které lze zároveň poznat a vysvětlit řadu jeho aktivit a působení v okolním světě. Stěžejní v prostředí muzea musí být vhodná volba sbírkových předmětů, protože ty v rámci kauzality tvoří zároveň první i poslední část vývojového procesu a návštěvníkům i badatelům odhalují zákonitosti dějinného bytí.¹⁵ Porovnáváním aktuálního stavu v jím zkoumaných muzejních institucích dochází sekretář Františkova muzea k závěru, že jejich akviziční činnost je značně přebujelá. Přesto ono „nadměrné“ sbírání není v některých případech úplně na škodu. Co se jeví v současnosti na první pohled nepodstatné, může hrát v budoucnu zásadní roli. Sbírkou proto není uzavřeným celkem, ale jakousi proměnnou veličinou, přizpůsobující se aktuálnímu stavu poznání.¹⁶ Schier také soudí, že většina muzejních pracovníků není schopna rozlišit věci podstatné od nepodstatných a mnohdy v rámci sbírkotvorné činnosti navíc opomíjí věci každodenní potřeby, které jsou zásadní pro poznání lidského individua, jeho způsobů chování a myšlení. Prosazuje proto získávání

¹³ „... *instructiv geordnete Sammlungen von Objecten, welche die natürlichen Verhältnisse des Landes und die vortschreitende Culturentwicklung seinen Bewohner anschaulich machen.*“ SCHIER, Otto. Über die Ausgestaltung des Francens-Museums zum Landes-Museum. *Museum Franciscum Annales*, 1895, (1), s. 3.

¹⁴ SCHIER, Otto. Über Landesmuseen. *Museum Franciscum Annales*, 1896, (2), s. 333.

¹⁵ SCHIER, Otto. Über die Ausgestaltung des Francens-Museums zum Landes-Museum. *Museum Franciscum Annales*, 1895, (1), s. 4–5.

¹⁶ Tamtéž, s. 18.

sbírkových předmětů podle obecně platných vědeckých kritérií jednotlivých oborů zastoupených v muzeu. Právě ony by měly také zabránit nekontrolovatelnému přísunu takového materiálu, jenž nesouvisejí s historií a přírodními poměry zkoumaného regionu. Za nesmyslné ale Schier považuje zbavovat se předmětů odlišného původu jen proto, že pochází z cizího prostředí. Každé významné dílo, které se v dané zemi (jako správní a historické jednotce) nachází nebo s ní určitým způsobem souvisí, se stává dokladem domácí kultury a vypovídá o ní. Komplety dokumentující tuzemské poměry by nicméně rozhodně neměly být za těmito předměty upozaděny.¹⁷

Poznatky obecného charakteru se Schier zároveň snaží rozpracovat v konkrétní návrhy na nové rozčlenění sbírkového fondu Františkova muzea. Svou pozornost věnuje především uspořádání společenskovedních kolekcí, které na rozdíl od přírodovědných bývaly strukturovány podle subjektivních a často neodborných hledisek jejich správců.¹⁸ Tento handicap chtěl alespoň částečně odstranit tím, že přirozeným centrem tohoto typu sbírek se měl stát soubor materiálů etnografického charakteru.¹⁹ Právě on měl jasně poukázat na místní národnostní poměry dokumentací duchovních, etických a životních zvyklostí obou vzájemně se ovlivňujících zemských etnik a sloužit jako studijní materiál k dalšímu zkoumání „národní psychologie“ na Moravě. Ostatně právě míra a intenzita vzájemných, byť mnohdy dosti konfliktní vztahy Čechů a Němců považuje za typický a do značné míry specifický rys moravské země v období přelomu 19. a 20. století.²⁰

Neméně důležitým faktorem se pro Schiera stala i činnost prezentační. Zatímco dříve podle něj byly podobné druhy aktivit ve Františkově muzeu značně podceňovány, jeho současní představitelé se musí soustředit na podporu všeobecného vzdělávání širokých vrstev obyvatelstva v moderním duchu. Komunikaci s návštěvníkem nechápal pouze jako přímé ukazování souboru autentických dokladů okolní reality případně substitutů návštěvníkovi, ale velký důraz kladl i na další formy přenosu informací (katalogy, odborné publikace, přednášky). Jedním z hlavních úkolů pak pro Schiera bylo zprostředkovat poznání, že

¹⁷ Tamtéž, s. 4.

¹⁸ Schier zde kritizuje rozčlenění některých druhů předmětů (např. gemy, pečeti, předměty cechovní proveniencí) do samostatných sbírek. Podle něj měly být přiřazeny k větším a kompaktnějším celkům. SCHIER, Otto: Über Landesmuseen. *Museum Franciscum Annales*, 1896, (2), s. 333.

¹⁹ Tamtéž, s. 336. Nutné podle něj bylo třeba v rámci muzea návštěvníkovi názorně zprostředkovat autentické prostředí německého a „slovanského“ selského domu, jehož součástí by se stalo obvyklé vnitřní vybavení a pracovním náčiní. SCHIER, Otto. Über die Ausgestaltung des Francens-Museums zum Landes-Museum. *Museum Franciscum Annales*, 1895, (1), s. 9.

²⁰ Tamtéž, s. 8.

současná civilizace nemohla vzniknout jako sled náhodných událostí, ale je nutným výsledkem nepřetržitě působících sil ducha.²¹ Ty pak existující individuální formy života vždy rozvíjejí k vyšším a dokonalejším stupňům a pozvolna z dějinného vývoje odstraňují vše neprospěšné, života neschopné a vyžilé. Zemské muzeum se tak v jeho optice mělo zabývat projevy světa ducha v uzavřeném životě národa a stát se „němým“ učitelem, který lehce pochopitelným a stravitelným způsobem umožňuje pochopení všech rozmanitostí života, v němž i přes jeho mnohotvárnost panuje řád, harmonie a jednota. Na základě dojmů a pocitů pak názornými prostředky přináší jedinci základní orientaci ve světě a důvěru ve vlastní schopnosti, které jsou nezbytným základem pro rozvoj duchovního života celého společenství.²²

S edukačními aktivitami podle Schiera úzce souvisela také odlišnost přístupu k vědeckým pracovníkům a laickým návštěvníkům. V textu jsou pak analyzovány především rozdíly mezi potřebami obou skupin společně s obecně formulovaným návrhem, co a jakým způsobem by jim muzea jako vědecké a zároveň výchovné a vzdělávací instituce měla poskytnout a zprostředkovat. Zjištěné poznatky Schiera ve výsledku vedly k myšlence separace sbírkových předmětů, o čemž svědčí jeho následující teze: „... aby se oběma skupinám vyhovělo, musí se tam, kde to bohatství sbírek a prostor dovoluje, oddělit studijní materiál od výstavních kusů.“²³ Odborníci podle něj totiž kladou důraz na pravost objektů, dále na bohatost a úplnost sbírek či existenci odborného katalogu, a naopak rezignovali na ochotu personálu a atraktivitu interiérů v případě, že jim jsou k dispozici místnosti pro studium. Laická veřejnost oproti tomu požaduje v instalaci typické a charakteristické předměty, jejich přehledné uspořádání a jednoduché označení materiálu spolu s estetickou výzdobou prostor, přičemž se za jistých okolností spokojila s pouhými imitacemi.²⁴

Závěr

---

²¹ Tamtéž, s. 5.

²² Tamtéž, s. 6.

²³ „Um beiden Richtungen zu entsprechen, wird man dort, wo die Reichhaltigkeit der Sammlungen und der Raum es gestatten, das Studienmaterial von den Schaustücken trennen.“ Tamtéž.

²⁴ Tamtéž, viz též NEKUDA, Vladimír. *150 let Moravského musea v Brně: stručný přehled historického vývoje*. Brno: Moravské museum, 1969, s. 31–32.

Dílo sekretáře Františkova muzea v Brně Otto Schier je důkazem toho, že muzejnictví v českých zemích, přes jistou míru provinčnosti a izolovanosti od tradičních evropských muzejních center, disponovalo osobnostmi, které se ve svých úvahách dokázaly povznést nad úzký praktikismus a uvažovaly o muzejním fenoménu v širších souvislostech. Stejně jako u některých předchůdců z českého jazykového prostředí (Palacký, Frič) byla jejich iniciativa motivována snahou reformovat zaběhlý systém mateřské instituce a více ji otevřít novým a aktuálním společenským trendům. Podobně jako oni hledal řešení v důkladné analýze současného stavu instituce, ve srovnání s jinými příbuznými institucemi podobného zaměření a studiem odborné literatury především z německého jazykového prostředí. Specifičnost Schierova přístupu oproti ostatním muzejníkům z českých zemí však spočívá v akcentování filozofických aspektů, které se staly základnou a východiskem pro jednotlivá praktická řešení, která doporučoval pro úspěšnou transformaci brněnského ústavu v moderní instituci. Řešil tak obecné problémy smyslu a hlavního cíle muzeí a některých složek muzealizačního procesu. Z nich si vybíral právě ty, které asi nejvíce rezonovaly v tehdejším muzejnictví – problematiku akvizic a uspořádání sbírkového fondu či formami zprostředkování vystavených děl širší veřejnosti.

I když Schierovo dílo, které mělo primárně přispět k větší racionalizaci aktivit Františkova muzea, nebylo v této instituci nikdy realizováno, představuje specifický a originální prvek v tehdejšímu myšlení o muzejním fenoménu. Nikdy sice nedosáhlo ohlasu Schierových slavnějších kolegů, na čemž měla značný podíl také odloučenost brněnského muzea od tradičních muzejních center, přesto lze jejich autora zařadit do skupiny osob, jež výrazným způsobem nastartovaly proměny chápání poslání a funkce muzejních institucí v tehdejší společnosti.

Použité prameny a literatura:

BAZIN, Germain. *The Museum Age*. New York: Universe Books, 1967.

HARTUNG, Olaf. *Kleine deutsche Museumsgeschichte: von der Aufklärung bis zum frühen 20. Jahrhundert*. Köln/Weimar/Wien: Böhlau, 2010. ISBN 978-3-412-20536-2.

JAGOŠOVÁ, Lucie a Otakar KIRSCH. *Muzejní profese a veřejnost 1: Nástin historie a současnosti vzájemných vztahů muzeí a jejich publika*. Brno: Masarykova univerzita, 2016.

Katedra UNESCO
pro muzeologii a světové dědictví
UNESCO Chair
of Museology and World Heritage

- ISBN 978-80-210-8432-2. Dostupný z [www:](http://www.phil.muni.cz/plonedata/waom/knihy_oddeleni/muzejni_profese_a_verejnost.pdf)
http://www.phil.muni.cz/plonedata/waom/knihy_oddeleni/muzejni_profese_a_verejnost.pdf.
- JOACHIMIDES, Alexis. *Die Museumsreformbewegung in Deutschland und die Entstehung des modernen Museums 1880–1940*. Dresden: Verlag der Kunst, 2001. ISBN 90-5705-171-0.
- KIRSCH, Otakar. Association of Museum Workers in Defence Against Counterfeiting and Unfair Trade Practices: Comments on the origins of organised meetings of museum workers on an international basis. *Museologica Brunensia*, 2015, roč. 4, č. 2, s. 48–55. ISSN 1805-4722.
- KIRSCH, Otakar. Julius Leisching a jeho podíl na organizaci muzejnictví v Předlitavsku. *Studia historica Brunensia*, 2010, roč. 57, č. 1, s. 15–29. ISSN 1803-7429.
- KIRSCH, Otakar. *(Po)zapomenutí nositelé paměti: německé muzejnictví na Moravě*. Brno: Paido, 2014. ISBN 978-80-7315-249-9.
- MAROEVIĆ, Ivo. *Introduction to Museology – The European Approach*. Munich: Müller-Straten, 1998. ISBN 978-3-932704-52-9.
- NEKUDA, Vladimír. *150 let Moravského musea v Brně: stručný přehled historického vývoje*. Brno: Moravské museum, 1969.
- RAFFLER, Marlies. *Museum – Spiegel der Nation? Zugänge zur Historischen Museologie am Beispiel der Genese von Landes- und Nationalmuseen in der Habsburgermonarchie*. Wien: Böhlau, 2007. ISBN 978-3-205-77731-1.
- SCHIER, Otto. Die Zernierung von Brünn durch die Preussen und Sachsen im Jahre 1742. *Zeitschrift des Deutschen Vereines für die Geschichte Mährens und Schlesien*, 1909, roč. 13, č. 4, s. 297–354.
- SCHIER, Otto. Über Landesmuseen. *Museum Franciscum Annales*, 1896, s. 325–342.
- SCHIER, Otto. Über die Ausgestaltung des Francens-Museums zum Landes-Museum. *Museum Franciscum Annales*, 1895, s. 1–18.
- ŠPÉT, Jiří. *Přehled vývoje českého muzejnictví I. (do roku 1945)*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-210-3206-5.
- W Aidacher, Friedrich. *Průručka všeobecnej muzeológie*. Bratislava: Slovenské národné múzeum, 1999. ISBN 80-8060-015-5.